

Orientacja przestrzenna

„**Orientacja** – zdawanie sobie sprawy z tego gdzie, w jakim punkcie terenu się jest , gdzie jest która strona świata” Słownik języka polskiego PWN Warszawa 1988

Orientacja przestrzenna to „Sprawność jednostki w zakresie poznawania swojego otoczenia oraz zachodzących w nim stosunków czasowych i przestrzennych. Gdzie zasadniczą rolę odgrywają procesy poznawcze, zasób pojęć, znajomość schematu ciała, wyobraźnia przestrzenna, wiedza o otoczeniu, operowanie relacjami odległości i czasu.” J.J. Kwapiszowie

W rozwoju każdego dziecka ważnym elementem jest opanowywanie umiejętności samodzielnego poruszania się. Do tego niezbędna jest orientacja przestrzenna. Na dalszych etapach rozwoju orientacja przestrzenna warunkuje także powodzenie w nauce czytania i pisania.

Orientacja przestrzenna angażuje wszystkie zmysły dziecka. Kształtowanie orientacji rozpoczyna się do dnia narodzin. **Orientacja przestrzenna obejmuje:**

- rozbudzanie i kształtowanie świadomości własnego ciała,
- odbiór i interpretację wrażeń wzrokowych, słuchowych,
- określanie kierunków w przestrzeni,
- poruszanie się w ograniczonej przestrzeni,
- poruszanie się w terenie,
- przemieszczanie się zgodnie z podawaną instrukcją słowną,
- pracę w ograniczonej przestrzeni: na kartce papieru,
- naukę rozumienia pojęć przestrzennych, zależności czasowych i przyczynowo-skutkowych,
- rozwijanie wyobraźni przestrzennej, poszerzanie jej zakresu.

Kolejność ćwiczeń orientacji przestrzennej:

1. Zaczynamy od ćwiczeń dotyczących schematu własnego ciała m.in. różnicowanie prawej i lewej strony.
2. Następnie ćwiczymy położenie przedmiotów w przestrzeni m.in.
  - określanie miejsca na, pod, za, między, w środku, wysoko, nisko, wyżej, niżej,
  - określanie kierunków: w przód, w tył, przed siebie, za siebie, w bok, do góry, na dół,
  - określanie wielkości przedmiotów: duży, mały, długi, krótki

3. Na koniec wykonujemy ćwiczenia orientacji przestrzennej na przedmiotach np. układanie szlaczków według wzoru, mozaiki z figur geometrycznych, wyszukiwanie układów podobnych itd.

Zabawy kształtujące orientację przestrzenną dziecka muszą odpowiadać na jego możliwości rozwojowe.

Zabawy/ćwiczenia z trzylatkami :

1. Oglądanie i nazywanie części własnego ciała (w tym zabawy z lustrem).
2. Wskazywanie i nazywanie części ciała misia lub lalki.
3. Wskazywanie i nazywanie części ciała postaci na ilustracji.
4. Uzupełnianie brakujących części postaci na ilustracji.
5. Rysowanie postaci pod dyktando.
6. Zabawy ruchowe ułatwiające rozumienie pojęć: na, pod, za, obok, za mną, przede mną, przód, tył, do przodu, do tyłu.

Zabawy/ćwiczenia z czterolatkami:

1. Kształtowanie świadomości własnego ciała i schematu ciała drugiej osoby, uświadamianie zgodności stron względem osi pionowej (po lewej stronie masz serduszko, to oko jest po lewej stronie, to ucho jest po lewej stronie, itp.).
2. Tworzenie coraz bardziej rozbudowanych schematów rysunku człowieka zgodnie z podawaną instrukcją słowną.
3. Sprawne i świadome poruszanie się w przestrzeni (przemieszczanie się zgodnie z instrukcją słowną: idź do przodu, cofnij się do tyłu, połóż przedmiot przed sobą, przejdź pod sznurkiem, stań na krzeselku, połóż klocek pod stołem, itp.).

Ćwiczenia/zabawy z pięciolatkami:

1. Kształtowanie świadomości własnego ciała poprzez nazywanie części ciała i kierunków od jego osi: lewa – prawa, góra – dół, przód – tył.
2. Świadome przemieszczanie się w przestrzeni według podawanej instrukcji słownej.
3. Nazywane przez dziecko kierunków, w których się porusza. Aby dziecku ułatwić zapamiętanie stron prawa – lewa, można – za jego przyzwoleniem umieścić na rączce, którą najczęściej wybiera do rysowania, umowny znak.

4. Poznawanie schematu ciała drugiej osoby, przyjmowanie punktu widzenia tej osoby, określanie położenia przedmiotów w stosunku do sylwetki ciała drugiej osoby (np.: od Adasia do przodu, od Adasia w lewo, za Adasiem).

4. Porozumiewanie się z innymi za pomocą gestów i mimiki (opowiadania ruchowe, ilustrowanie gestami wierszy, opowiadań i piosenek).

Ćwiczenia/zabawy z sześciolatkami:

1. Słowne określanie kierunków w schemacie własnego ciała i w przestrzeni, w której dziecko się porusza lub przemieszcza przedmioty.

2. Słowne określanie miejsca w którym się znajduje dziecko lub inna osoba, ustalanie co widzi druga osoba w określonej sytuacji i porównywanie z własnym punktem widzenia.

3. Wytaczanie kierunków od obranego przedmiotu (na lewo od stołu, pod stołem, na prawo od drzwi, próby słownego określania drogi prowadzącej np.: z domu do najbliższego sklepu itp.).

4. Orientowanie się na kartce papieru. Ustalenie gdzie jest góra kartki, prawy brzeg kartki, górny lewy róg kartki itp.).

5. Wdrażanie do rysowania na kartce zgodnie z podanym poleceniem.

5. Zapoznanie ze sposobami przedstawiania przestrzeni na płaszczyźnie (mapa, plan, ilustracja).

Orientacja przestrzenna nabiera szczególnego znaczenia w funkcjonowaniu dzieci słabowidzących i niewidzących. W ich przypadku w pracy codziennej ważne są m.in. następujące elementy:

- stosowanie metody słownej prezentacji w tym objaśnienia wzrokowego, omawianie

wszystkiego co się widzi, czuje, dotykając przedmiotów lub patrząc na obrazy,

- prezentowanie różnorodnych form komunikacji w tym gestów wspomagających

kontakt,

- wprowadzanie zasad projektowania pomocy dostosowanych do indywidualnych potrzeb ucznia z zaburzeniami widzenia (uwzględniamy fakturę, strukturę, wielkość, konsystencję, porządek, masę, smak, zapach, kontrast, barwę przedmiotu),
- ustalenie przebiegu dnia (metoda kontrolowanych ruchów, działań, wzmacniających poczucie bezpieczeństwa).

Nauczanie orientacji w przypadku dzieci słabowidzących i niewidomych dzieli się ją na kilka działów:

- nauka umiejętności podstawowych: motoryka chodu, trening zmysłów, dostarczanie wiedzy o otoczeniu, tworzenie wyobrażeń przestrzennych, rozumienie pojęć,
- opanowanie podstawowych technik bezpiecznego poruszania się: techniki ochronne, poprawne korzystanie z pomocy widzącego przewodnika, pomoce przedlaskowe,
- opanowanie i doskonalenie technik poruszania się z białą laską (od podstaw, po złożone czynności),
- samodzielne poruszanie się w terenie (od najbliższej okolicy, dzielnicy, centrum handlowego do centrum miasta, komunikacji publicznej, dworców kolejowych i autobusowych).

Literatura:

Tyflopsychologia rozwojowa. Psychologia dzieci niewidomych i słabowidzących – T.

Majewski PZN Warszawa (2002)

Orientacja przestrzenna i poruszanie się niewidomych i słabowidzących - J.J. Kwapiszowie WSiP Warszawa (1990)

Kształcenie dzieci niewidomych – Z. Sękowska PWN Warszawa (1974)

Opracowała: Małgorzata Kaseja